Маріан ТОКАР,
директор НДІ державотворення
і публічного управління,
Карпатський університет
імені Августина Волошина,
м. Ужгород

Громадські організації і Covid-19: нові проблеми та виклики

Пандемія COVID-19 болюче вдарила в Україні по громадському сектору. У час, коли, здавалося, почало активно розвиватися громадянське суспільство й публічне управління, коли почали налагоджуватися контакти громадських організацій і публічної влади, активізувалася законодавча база в напрямку правового врегулювання міжінституціональної комунікації – коронавірусна пандемія застала зненацька українське суспільство і державу, що вже має негативні наслідки й загальмувало процес публічно-управлінських відносин.

Карантинні заходи, пов'язані з поширенням вірусу COVID-19, вплинули на всі сфери людської життєдіяльності. Вони торкнулися не тільки особистих свобод громадян, але змінили й звичний плин їхньої колективної діяльності – як державної, так і публічно-громадської, приватної. Відтак, у кризовій ситуації опинилися й громадські організації, які по-різному відреагували на умови карантинних заходів. Одна група таких інституцій практично призупинила свою активну діяльність. Це стосується насамперед організацій професійного спрямування, активність яких залежить від значної кількості цільової групи – спортивні, культмасові, театральні, педагогічні та ін. Другу групу громадських організацій склали суспільно-корисні інституції, які орієнтовані на надання певних соціальних, сервісних послуг. Ці організації частково перепрофілювалися на надання допомоги тим, хто постраждав або перебуває у зоні ризику коронавірусної інфекції. Вони також акумулюють у собі потенціал волонтерського руху, який в останні роки відроджується в Україні.

Разом із цим, цікаво порівняти, яким чином реагують на ці виклики інституції

громадянського суспільства в різних країнах. Порівняймо Україну і Польщу.

Так, зокрема, дослідження *Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*, проведене у квітні – травні щодо умов діяльності громадських організацій

України під час пандемії COVID-19 та впливу карантину на громадську активність в Україні, засвідчило цікаву тенденцію реакції представників громадянського суспільства на кризову ситуацію. Так, в опитуванні взяли участь 75 представників громадських організацій різного організаційного статусу. Загалом, 52% опитаних охарактеризували теперішній рівень розвитку громадянського суспільства в Україні як середній, а 23% – як високий. Щодо впливу епідемії, то лише для 15% спалах вірусу вплинув на активізацію громадянської активності. Стільки ж відсотків респондентів однозначно позитивно висловилися з приводу того, що пандемія примножила у суспільстві людські зв'язки і солідарність, взаємодію громадян. Щоправда ще 35% опитаних зазначили, що скоріше погоджуються з таким твердженням (тому загалом майже 50% підтримали таку думку). Натомість не погоджуються з цим понад 20% опитаних. У цілому не вплинула епідемія і на появу нових громадських організацій, рухів та зміну рейтингів політичних сил в Україні (8% тверде «так»).

Щодо головних пріоритетів діяльності громадських організацій в умовах пандемії, то учасники опитування визначили їх таким чином: контроль діяльності влади; захист соціально вразливих соціальних груп; надання людям юридичної та іншої допомоги в захисті своїх прав; проведення незалежних аналітичних досліджень; пропозиції щодо способів вирішення соціальних проблем. Понад 50% заявили, що пандемія вплинула на змушену самоорганізацію інституцій із застосуванням нових навичок і технологій.

Серед проблем, з якими зіткнулися громадські організації під час карантину констатуємо традиційний перелік «хвороб». Першість, на жаль, займає небажання влади йти на співпрацю з ГО, далі йдуть – пасивність та байдужість населення, непрозорість влади та її рішень, корупція…

Яку ж картину впливу пандемії коронавірусу на діяльність громадських організацій виявило дослідження у Польщі? Автори дослідження та доповіді – Асоціація Клон -- також відзначають вплив пандемії на усталений режим діяльності громадських організацій.

Так, із 700 організацій, які взяли участь у дослідженні та поділилися своїм досвідом боротьби з наслідками пандемії та правових обмежень, введених у результаті цього, більшість намагаються проводити свою діяльність, хоча частина інституцій, все ж призупиняє свою діяльність. Призупинення всіх або більшості попередніх видів діяльності найчастіше стосується спортивних (80%) та культурних (73%) організацій. Кожна друга організація бачить свою роль в активних діях для зменшення наслідків пандемії. Цей показник значно більший за українські організації.

Більшість організацій мають намір використовувати нові технології для роботи та підтримки контакту з клієнтами, що говорить про успіхи діджиталізації в сфері сервісних послуг у Польщі. Їхні громадські організації розраховують на співпрацю з державою, потребують фінансової підтримки та послаблення формальних вимог та доступу до інформації.

Відтак, серед головних потреб для організацій названо: фінансова підтримка, гнучкість фінансування та достовірна інформація від уряду та органів місцевого самоврядування. Нагадаємо, що на даний час у Польщі зареєстровано 143 тисячі громадських організацій і більшість із них займають активну суспільно-корисну позицію у процесі розвитку громадянського суспільства, намагаються проявляти ініціативу в напрямку надання соціальних та інших послуг, здійснюючи свою співпрацю з державними інституціями та місцевою владою на конкурсній основі.

Аналіз міркувань за результатами опитування дозволяє припустити значну відмінність у процесі публічної взаємодії інституцій держави і суспільства Польщі та України в кризових ситуаціях, зокрема в умовах коронавірусного карантину. Державна політика, досвідом чого варто скористатися Україні, стимулює грантову, донорську й волонтерську складову функціонування громадських організацій у Польщі. Цінним досвідом для України вважаємо є і можливість для громадських організацій надання соціально-сервісних послуг, за які офіційно передбачено плату. Поступається Україна і в усвідомленні того, що для ефективної взаємодії державних органів з інституціями громадянського суспільства потрібний принцип взаємної довіри та соціальної відповідальності перед державою, який можна виразити у формі публічного доступу до інформації. Більше того, аби не виявилося, що державна влада прикриває карантинним режимом свою неспроможність до ведення публічно-управлінської політики та відстоювання інтересів громадян України...

Надалі будемо відслідковувати, яким чином змінюється (і чи змінюється) ситуація із зазначених проблем. Разом із тим, сподіваємося, що публічна влада в Україні все ж прийме до уваги рекомендації представників «третього сектора» й сприятиме в перспективі проявам ініціатив представників громадських організацій.

Джерела:

- *Organizacje pozarządowe wobec pandemii. Raport z badań 2020. Autorem badania i raportu jest Stowarzyszenie Klon/Jawor. URL: https://fakty.ngo.pl/raporty/organizacje-pozarzadowe-wobec-pandemii-2020*
- *Основний напрямок діяльності ГО під час пандемії – інформаційне роз'яснення. Результати опитування. URL: https://detector.media/infospace/article/177184/2020-05-15-osnovnii-napryamok-diyalnosti-go-pid-chas-pandemii-informatsiine-rozyasnennya-rezultati-opituvannya/*